

Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi

Academic Journal of History and Idea

ISSN: 2148-2292

10 (4) 2023

<https://doi.org/10.46868/atdd.2023>.

Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş tarihi | Received : 22.06.2023

Kabul tarihi | Accepted: 30.06.2023

Yayın tarihi | Published : 25.08.2023

Yasemin Kalyoncuoğlu

<https://orcid.org/0000-0002-3900-2025>

Ph.D. Student, Ankara University, Faculty of Language, History and Geography, Department of History, Department of History of the Republic of Turkey, Turkey, ykkalyon@hotmail.com

Atıf Künyesi | Citation Info

Kalyoncuoğlu, Y. (2023). Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U Thant'ın Küba Füze Krizindeki Misyonu: Türk Basını Üzerinden Bir Okuma. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 10 (4), 968-985.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U Thant'ın Küba Füze Krizindeki Misyonu: Türk Basını Üzerinden Bir Okuma*

Öz

Soğuk Savaş dönemini nükleer kriz ortamına getiren Küba Füze Krizi bunalımında, Birleşmiş Milletler ve Teşkilatın Genel Sekreteri U Thant'ın görevi yadsınamaz. İkinci Dünya Savaşından sonra tekrar bir savaşın yaşanmasını önlemek amacıyla farklı coğrafyalarda savaşların önlenmesini sağlamak için kurulan Birleşmiş Milletler, Soğuk Savaş döneminde ABD-Sovyet Rusya ve Küba arasındaki bu krizi bertaraf ederek dünyanın büyük bir eşikten geçmesini sağladı. Küba Füze Krizi, Genel Sekreter U Thant'ın göreve gelmesinden 10 ay sonra ortaya çıkan bu krizi başarıyla yönetmesi bakımından da kayıtlara geçmiştir. Küba Füze Krizine yönelik yapılan akademik çalışmalarda, Teşkilata seçilen ilk Asyalı, Budist Genel Sekreter U Thant'ın misyonuna değinilmeyerek, krizin genellikle dış politika seyri üzerinde durulmaktadır. Çalışma ile eksik olan bu boşluğun, Türk basını üzerinden doldurulması hedeflenmektedir. Çalışmada, tarama ve tahlil yöntemleri kullanılmıştır. Dönemin yüksek tirajlı gazeteleri Cumhuriyet, Tercüman, Hürriyet, Milliyet, Dünya, Akşam, Yön ve Akis dergilerindeki haberler ve köşe yazıları üzerinden Küba füze krizinde Genel Sekreter U Thant'ın rolü ve krizin seyrini nasıl değiştirdiği değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Küba Füze Krizi, BM Genel Sekreteri U Thant, Amerika, Sovyetler Birliği, Türk Basını

* Bu çalışma, Prof. Dr. Neşe Özden danışmanlığında yürütülen "Birleşmiş Milletler, Genel Sekreter U Thant ve Türkiye (1961-1971)" konulu doktora tezinden esas alınarak hazırlanmıştır.

United Nations Secretary-General U Thant Mission in the Cuban Missile Crisis: A Reading on the Turkish Press

Abstract

During the Cuban Missiles crisis, which brought the Cold War period to a nuclear crisis, the duty of the United Nations and the Secretary General of the Organization, U Thant, cannot be denied. The United Nations, which was established after the Second World War with the aim of preventing wars in different geographies, eliminated this crisis between the USA, Soviet Russia and Cuba during the Cold War, and enabled the world to pass through the great threshold. Although the Cuban Missile Crisis went down in history as the two superpowers' intimidation of each other during the Cold War, it was also recorded as a success for Secretary General U Thant, who had only taken Office 10 months. However, in the studies on this crisis, the mission of the Buddhist Secretary General U Thant, the first Asian elected to the Organization, is typically not mentioned, and the foreign policy course of the crisis is generally emphasized. The aim of the study is to fill these missing residents. In the study, scanning and analysis methods were used. In the study, the news and columns in the high circulation newspapers of the period, Cumhuriyet, Tercüman, Hürriyet, Milliyet, Dünya, Akşam, Yön and Akis, and the role of Secretary General U Thant in the Cuban Missile Crisis and how he changed the course of the events will be evaluated.

Keywords: *Cuba Missile Crisis, United Nations General Secretary U Thant, ABD, Soviet Union, Turkish Press*

Giriş

Soğuk Savaş döneminde Kongo, Vietnam, Arap İsrail Savaşları bir yana Küba Füzelere Buhranı kamuoyunun gündemine geldi ve dünya güvenliğini etkileyecek bir ortam 1962'nin son aylarında yaşandı. İkinci Dünya Savaşından sonra ilk kez insanlık nükleer savaşın eşiğine geldiğinden Fahir Armaoğlu, bu savaşı “*korkutucu*” olarak nitelendirdi (Armaoğlu, 1983, s. 602). Hatta Armaoğlu'nun, “*Buhranın doğurduğu gerginlik içinde Amerika ve Sovyetlerden birinin düğmeye basarak nükleer silahları ateşlemesi ancak bir an meselesi haline gelmiştir. Bu da dünyanın ne kadar ince bir denge üzerinde durduğunu göstermiştir.*” cümlesi olayın ne kadar derin olduğunu göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Krizin savaşa dönmemesindeki en etkili isimlerden, bu önemli meselede arabuluculuk görevini yapan U Thant, Küba Füze Krizini dünyanın nükleer felaketin eşiğinden geçtiği bir dönem olarak tanımladı (U Thant, 1978, s. 158). Genel Sekreter, 1 yıla yakın süredir vekâleten sürdürdüğü görevinde, bu krizin BM tarihindeki en ağır sorumluluk ve çetin bir meydan okuma olduğunu kaydetti. 1971'de görevinin bitmesinin ardından kaleme aldığı kitabında, “*Sovyetler*

neden Küba'ya füze yerleştirdi? Sovyetler, Doğu Avrupa, Çin ve ardından Küba'da inşa etmesinin sebebi Amerikalılara Sovyetlerin de füze sistemi olduğunu kanıtlamak istemesi miydi?" sorularını krizi çözmeye çalışırken kendine sorduğunu kitabında ifade etti (U Thant, 1978, s. 158). ABD'nin Türkiye ve İtalya, Sovyetlerin de Küba'ya füze yerleştirmesi, Türkiye'nin iki süper güç arasında kıtalararası güvensiz bir ortamın içinde yer almasına neden oldu. Türk basını, ülkenin Sovyet tehdidi altında kalma durumu dolayısıyla Küba Füze Krizini sıkı bir şekilde takip etti.

1-Küba Krizinin Arka Planı

Küba buhranı, 1959'dan sonra Küba ile Amerika arasında gerginlik teşkil eden uluslararası bir mesele oldu. 1859'dan önce İspanyol sömürgesi olan Küba, bu tarihten sonra Amerika'nın idaresi altına girdi. ABD'den destek alarak diktatörlükle yönetilen Küba'nın halkı 1930'larda Amerika'ya karşı ayaklandı (Armaoğlu, 1983, s. 603). Fidel Castro ayaklanması Küba ve Amerika arasındaki münasebetlerde ve hatta genel olarak Latin Amerika'da pek çok şeyi farklı bir yöne kaydırıldı (Armaoğlu, 1983, s. 605). Fidel Castro, arkadaşları ile Batista diktatörlüğünü yıkmak için 26 Temmuz Hareketi ismiyle bilinen bir saldırı başlattı. Yakalanarak, hâkim karşısına çıkarılan Castro, 16 yıl hapse mahkûm edildi. 21 ay ceza evinde kalan Castro'nun geri kalan cezası bağışlandı ama Küba'da kalamadı, Meksika'ya sürgüne gitti. Castro, ülkesine döndükten sonra 1959'da başkent Havana'ya giderek diktatörlüğü halkın desteğiyle yıktı (Köprülü, 2018, s. 136). Ülkede komünist hareketlerin artış göstermesi, Castro yönetiminin tarım reformu ile Sovyetlere yaklaşması ABD'nin Küba'ya karşı harekete geçmesine sebep oldu. Küba her geçen gün Sovyetlerle dostluğunu güçlendirirken ve ticari anlaşmaları imzalarken, ABD, 3 Şubat 1962'den itibaren Küba ile her türlü ticari münasebeti kesti (Armaoğlu, 1983, s. 603). Sömürgecilik karşıtı ateşli bir sözcü olan ABD Başkanı Kennedy, Küba'ya resmen savaş açmıştı. Eisenhower yıllarına göre, itidalinin ardından şaşkıncı derecede risk alan bir yönetim anlayışı oluşturan Kennedy, Dışişleri Bakanı Rusk'ın "*Özgürlüğün inayetini kendimize ve kalıcılığımıza, ulusumuzu, kıtamızı ya da yarıküremizi dünyanın geri kalanından yalıtarak sağlayamayız.*" düşüncesiyle dış politikasını özgürlük ve demokrasi uğruna sosyalizme savaş üzerine kurmuştur (Mazower, 2015, s. 297). Amerikan Dış Politikası bu dönemde BM sistemi göz ardı edilmeden yürütüldü. Rusk, "*Dış politikamız Birleşmiş Milletler Antlaşmasında talep edilen türden bir dünya topluluğu antlaşmasına yöneliktir. Her biri, kendi uygun gördüğü gibi kendi kurumlarını işleten ama ortak çıkar konularında etkili bir iş birliğine giren bir bağımsız uluslar topluluğu.*" (Mazower, 2015, s.

298; Rusk, 1962). şeklinde söylediği gibi Amerika ile BM arasındaki ilişkiler Kennedy döneminde daha da güçlendi (Mazower, 2015, s. 298).

Mümtaz Soysal, Küba'nın Sovyet subayları tarafından füze üssü haline getirildiğini belirterek, Castro'nun Amerikan sermayesiyle çalışan büyük şirketleri millileştirip, Küba'da sosyalist bir sistem kurduğunu ifade etti. Soysal, *“Giriştiği halkçı reformların Amerika'da tutulmadığını aksine çevresindeki tehdit halkasının gitgide daraldığını gören Castro, ister istemez yüzünü Sovyetler Birliğine çevirmiş, oradan en aşırı sözleri söylemekten çekinmemiştir. Amerika'nın zoruyla girilen flört hareketi, Küba topraklarında Sovyet üslerinin kurulmasına kadar varmıştır.”* ifadesini kullandı (Soysal, 1962, s. 5). Soysal, Küba'nın yüzünü sosyalizme dönmesinde ABD'nin sert ve küçümseyici tavrının neden olduğu değerlendirmesinde bulundu.

Kayhan Sağlamer de Castro'nun hedefinin Kruşçev'den farklı olduğunu belirterek, Castro'nun bağımsız bir politika gütmek, ülkesini ABD'nin değil, kendi çizdiği yolda geliştirmek istediği yorumunda bulundu. Sağlamer, Sovyetlerin Küba ile sağlamak istediği ittifakta niyetinin iyi olmadığını belirterek, *“Castro'nun asıl gerçekleştirmeye çalıştığı şey, bütün Latin Amerika memleketlerinin Küba modeli üzerinden yeniden kurulmasına imkân verecek kıta çapında bir sol isyan hareketidir. Böylece bütün Latin Amerika memleketleri, Washington karşısında muhteris Castro'nun liderliğinde toplanacaktır.”* ifadesini kullandı (Sağlamer, 1962).

2. 13 Günlük Göz Göze Savaş Tehdidi

İki süper güç arasında ellerinde nükleer silahlarla göz göze çektiği bu kriz ekim ayında başladı ve 13 gün sürdü (Allison, 1999, s. 77). Liderler riskleri kabul ettiler, dur ve geri çekil hamleleri ile süreci yönettiler. Amerika kriz boyunca kararlıydı, özellikle de BM'nin arabuluculuğuna müdahalede bulunmadı. Sovyetler ise sert bir diplomasi ile yürütmesine rağmen iki kez ABD karşısında geri geçildi ve ilerici hamleler yapmadı (Allison, 1999, s. 77).

Moskova, 11 Eylül'de ABD'yi Küba'ya ve orada erzak taşıyan Sovyet gemilerine yapılacak saldırının nükleer savaşa yol açabileceği konusunda uyardı (Mouat, 2014, s. 104). Zira, Türkiye'deki orta menzilli Jüpiter füzelerinin yerleştirilmesi 1960 yılının sonunda yapılmış, füzelerin ateşleme sistemleri ile savaş başlıklarının takılması ise 1962 ortalarında tamamlanmıştı (Oran, 2005, s. 682). Kruşçev, ABD'nin Türkiye'ye füze yerleştirmesini kınayarak, karşılıksız kalamayacağını kaydetti. Sovyetler bu karşılığı Küba'ya füze yerleştirerek vermiş oldu.

Dünya'dan Ali İhsan Barlas, Küba meselesinin birdenbire milletlerarası meselenin birinci sırasına yerleştiğini ifade etti. Başkan Kennedy'nin 13 Eylül'de Küba'nın en tehlikeli

mesele olduğu yorumunda bulunduğunu fakat Amerika'nın hiçbir memlekete saldırmak gayesinde olmadığını, diğer memleketlerin de savaş ortamı yaratarak ülkesine saldırmasına izin vermeyeceğini kaydetti (Barlas, 1962). Küba'nın dünyanın en önemli meselesi haline gelmesine sebep olan durum çoğunlukla, Küba Devlet Başkanı Castro'nun Amerika'yı tehdit etmesinden kaynaklanması olarak gösterildi. Castro, Küba gemilerinin Amerikan uçağına ateş attığı haberinin tamamen asılsız olduğunu açıkladı (Cumhuriyet, 3 Eylül 1962). Beyaz Saray ise eğitim uçuşu yapmakta olan Amerikan deniz uçağına Küba sahillerinden 15 mil uzaklıkta iki Küba devriye gemisi tarafından ateş açıldığını bildirdi ve Küba hükümetini uyararak Amerikan uçak ve gemilerine saldırı karşısında bütün imkanlarını kullanacaklarını bildirdi.

Kennedy'in açıklamaları Küba geriliminin tırmanacağıının mesajını verdi ve AP kaynaklı habere göre, Castro'nun Küba'nın doğusundaki Amerikan deniz üssü yakınlarına yaklaşık 5 bin kişilik asker yığıldığı kaydedildi. Bu yığınağın Kübalılar ile Amerikalıların etkileşimini kesmek için yapıldığı basına yansıdı (Dünya, 18 Eylül 1962). Ali İhsan Barlas, ABD'nin Küba'yı Batı yarımküresindeki komünist ocağı olarak gördüğünü belirterek, Küba'nın Amerika'nın kendisine savaş açmaya hazırladığı suçlamalarının giderek arttığını kaydetti (Dünya, 19 Eylül 1962). Gerçekten Küba'nın amacı neydi? Batista yönetimini deviren Castro, ülkenin bağımsızlığı için yeni politikalara imza attı ve 1962'de ülkede "Eğitim Yılı" ilan edildi (Ataöv, 2007, s. 34). Ekonomik seferberlik ilan edilen Küba'da toprakların verimli olması dolayısıyla tarıma ağırlık verildi. Sovyetlere şeker başta olmak üzere farklı gıda ürünlerini satan Küba, ticaret yoluyla Sovyetlerle yakınlaşmaya başladı ve bu durum Amerikan baskısına sebep oldu. Düşünsel açıdan Küba'nın ne kadar sosyalist olduğu ve Sovyetlerden ideolojik boyutta ne kadar etkilendiği tartışılrsa da ekonomik iş birliğinde Küba ile Sovyetler bir hayli yakınlaştı (Ataöv, 2007, s. 35). Birleşmiş Milletler, Eylül başından itibaren Küba meselesini Genel Kurulda görüşmeye başladı. Sovyet Delegasyonu Başkanı Andrey Gromiko, BM Genel Kurulunda yaptığı konuşmada, Amerika'nın BM yasasını çiğnediğini ve savaş hakkını elinde bulundurduğu yönündeki açıklamalarının dünya güvenliğini tehdit ettiğini ifade etti (Cumhuriyet, 26 Eylül 1962). Gromiko, Sovyetlerin silahsızlanmaya taraftar olduğunu, fakat ABD'nin Formoza'yı kendine bir üs haline getirdiğini, Amerika'nın Milliyetçi Çin'i, Çin Halk Cumhuriyeti'ne ve diğer sosyalist memleketlere sıçrama tahtası olarak kullanacağını BM'de söyledi (Cumhuriyet, 26 Eylül 1962).

3-BM'nin Küba'da Arabuluculuk Üstlenmesi

14 Ekim 1962 tarihinde füzeleri ve fırlatma rampaları taşıyan Sovyet yük gemileri Amerikan casus uçakları tarafından Küba'ya giderken görüntülendi (Köprülü, Gülşah, 2018;

Akşam, 14 Ekim 1962). Kennedy ve ekibi, durum karşısında şaşırsa da “*Kruşçev’in Küba’da yapmaya çalıştığı şey karşısında yanıldık.*” (Allison, Zelikow, 1999). itirafında bulundu. Ekim’den itibaren Amerika, füze taşıyan Sovyet gemilerinin Küba’ya ulaşmasını önlemek için Ada’ya denizden abluka kararı aldı. ABD, Küba’ya gıda malzemesi taşıyan ticaret gemilerin Ada’ya ulaşmaması için eylül ayı başında önlemler aldı ve Küba’ya ekonomik ambargo uygulayan ABD, içlerinde buğday yüklü iki Türk şilebinin de bulunduğu birçok gemiyi Küba karasularına sokmadı (Oran), 2005, s. 681). Amerika’nın Küba’yı ablukaya alması üzerine Rusya’nın ordularına “*hazır ol*” emri verdiği hemen hemen aynı başlıklarla basına yansıdı (Milliyet, Dünya, Akşam, Tercüman, 23 Ekim 1962). Cumhuriyet’in manşetinde ise “*Sovyet Tepkisi Yumuşak Oldu*” başlığı yer aldı (Cumhuriyet,24 Ekim 1962). Bir taraftan Moskova hükümeti, diğer taraftan Amerika Güvenlik Konseyini acele toplantıya çağırdı (Mouat, 2014). Akşam Gazetesi’nin 25 Ekim tarihli sayısında ise “*Küba krizi dünyayı atom harbi ile karşı karşıya bıraktı*” manşetinin atılması durumun ciddiyetini göstermesi bakımından örnektir (Akşam, 25 Ekim 1962). AP kaynaklı habere göre, Rusya’nın Küba’yı bir nükleer üs haline getirmesine mâni olmak için Amerikan hükümetinin almış olduğu abluka kararı Rusya ile Amerika’yı savaş durumuna getirdi. Kruşçev’in Küba’ya füze konuşlandırmasının sadece ABD’yi füzelerle değil aynı zamanda Latin Amerika’da devrimi yaymak için istediğini söylenebilir (Gaddis, 2020, s.73). Sovyetlerin ve ABD’nin talebi üzerine Güvenlik Konseyi 23 Ekim’de toplandı. Ayrıca bazı delegeler krizi tartışmak için kapalı gayri resmi toplantıda bir araya geldi, U Thant başkanlığında yaklaşmakta olan felaketi ve krizi değerlendirildi. Toplantıda esaslı tartışmalara geçmeden önce Genel Sekreter, krize yol açan ana durumu ele aldı (U Thant, 1978; Mouat, 2014; <https://digitallibrary.un.org/record/520134?ln=en>). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Toplantısında ABD’nin BM delegesi Stevenson “*Kruşçev’in yanlış hesap yapmamış olmasını dileriz*” ifadesini kullandı (Dünya, 24 Ekim 1962). Rusya, Kızıldordu’daki izinleri kaldırdı ve duruma seyirci kalamayacağını belirtti. Amerika, Küba karasularına giren ve “*Dur*” emrini dinlemeyen bütün gemilerin batırılacağını bildirdi (Tercüman, 24 Ekim 1962). Diğer taraftan BM’de toplantılar devam ederken, U Thant, ihtiyatlı davranmayı bırakmadı. Genel Sekreter, anılarında Sovyet Büyükelçisi Platon Morozov’un Genel Sekreter olarak Amerika Birleşik Devletleri’nin BM’deki temsilcisini ve yaşanan krizi kınamasını istediklerini yıllar sonra kitabında aktardı (U Thant, 1978, s. 164). U Thant, görevini ve neyi neden yapmadığını şu cümlelerle anlattı: “*Morozov, benim savaş durumu olmaksızın, ABD’nin tek taraflı eylemini neden kınamadığını anlamadı. Benim görevim, iki nükleer güç arasındaki görüşmeleri ve önleyici müdahaleyi sadece barış için*

yapmaktı.” (U Thant, 1978, s. 164). U Thant, krizin ilk haftasında ABD ve Sovyet liderlerine üç ayrı mesaj gönderdi. Genel Sekreter, mesajların genel olarak Küba’ya gitmekte olan Sovyet gemilerinin ABD tarafından Küba’ya uygulanan karantinaya meydan okunması ve denizde Sovyet-ABD çatışmasını önlemek amacıyla çekildiğini belirtti. U Thant, kitabında, liderlere gönderdiği mesajları “kendi mezarı” olarak nitelendirerek duygusal bir yaklaşımda da bulundu (U Thant, 1978, s. 167). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde, Amerika teminat verdiği takdirde, Küba’nın silahlanmaktan vazgeçeceğini ilan edildi. Toplantıda, Küba temsilcisi Mario Garcia, Küba sadece kendi savunması için silahlanmak zorunda kaldı. Kübalıların, bağımsızlıkları ve hükümlerlikleri için ölmeye hazır olduklarını kaydetti (Akşam, 25 Ekim 1962, s. 1).

BM’de toplantılar sürerken, Çankaya Köşkünde Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, Başbakan İnönü ve kurmaylarıyla iki kez toplantı gerçekleştirdi (Akşam, Milliyet, 24 Ekim 1962, s. 1-4). Başbakan İnönü, Türkiye’nin sözlerine sadık bir millet olduğunu Millet Meclisinde yaptığı konuşmasında, memleketin durumunu zayıflatmak için sabotajlar yapılmak istendiğini açıkladı. İnönü, Amerika’nın kendisine yönelik taarruz hazırlıkları yapılacağı istihbaratı üzerine Küba’yı abluka altına aldığı fakat ABD’nin sorunu barış yoluyla çözmek istediğini, bu bilgiyi yetkilerle görüşmesinden öğrendiğini kaydetti (Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 1962; Akşam, 25 Ekim 1962).

Dönemin yüksek tirajlı sağ görüşlü gazetelerinden Tercüman, Küba olayının soğuk harbi sıcak harbe çevirip, çevirmeyeceği sorusunu sorarak, bu olayın dünyayı etkisi altına alacak bir harbin başlangıcı olduğunu okuyucuya aktardı (Tercüman, 24 Ekim 1962). İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana dünyanın karşılaştığı en büyük kriz olarak vasıflandırılan Küba olayında hem Batı’nın hem de Komünist blokun kalbinin bölgede attığı ifade edildi. Analizde Kennedy’e göre, Rus silahlarıyla bir Doğu bloku üssü haline gelen Küba, Amerika’nın kalbinden vurulmasına yarayan bir köprü başıydı (Tercüman, 24 Ekim 1962).

Hürriyet’te 26 Ekim 1962’de manşetten yayınlanan Washington Post gazetesi kaynaklı “Amerika’nın Küba’ya Tatbik Ettiği Abluka Hattında Henüz Bir Karşılaşma Olmadı” manşet haberinde komünist blokun Küba etrafındaki ablukayı zorlama denemesinde bulunmak için ilk önce Polonya bandıralı bir şilepten faydalanmayı tasarlamış olduğu bildirildi (Hürriyet, 26 Ekim 1962). Batılı gözlemciler, silah yüklü olmayan Sovyet gemilerinin Küba’ya doğru yola devam edeceklerine ihtimal verdikleri kaydedildi.

Milliyet, “Taraflar Birbirini Atom Harbi ile Tehdit Ediyor” başlığıyla 4 Rus gemisinin Küba’ya yola doğru çıktığını ve 3.Dünya Savaşı eşiğine geldiğini yazdı (Milliyet, 24 Ekim

1962). Abdi İpekçi, kaleme aldığı “*Savaş Tehlikesi*” başlıklı yazıda, nükleer bir harbin insanlığın felaketinden başka bir şey olmadığını, beliren bu tehlikeyi önlemenin herkesten evvel Amerika ve Sovyet Rusya’ya düştüğünü ifade ederek, “*Amerika, Sovyet Rusya ve Küba’dan beklenen meseleyi Süveyş buhranında olduğu gibi Birleşmiş Milletlere bırakmaktır.*” değerlendirmesinde bulundu (Milliyet, 24 Ekim 1962). Cumhuriyet’in manşeti ise Sovyetlerin geri adım attığına yönelikti. Küba’daki abluka hattında bekleyen Sovyet gemilerinden bazıları 24 Ekim tarihinde yön değiştirdi (Cumhuriyet, 25 Ekim 1962). Sovyet lideri Kruşçev, İngiliz filozofu Bertrand Russell’ın Sovyet ve ABD Başkanlarına savaşın durdurulmasına yönelik gönderdiği mektuba cevaben, konuyla ilgili ilk açıklamasında, “*Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti soğukkanlı olmalı ve en ciddi sonuçlar doğurabilecek korsanlık hareketlerinin yapılmasını önlemelidir. ABD korsanlık planlarını tatbik mevkiine koyarsa Sovyet hükümeti mütecevize karşı savunma tedbirleri almaya mecbur kalacaktır.*” dedi (Cumhuriyet, 25 Ekim 1962, s. 1-3; Dünya, 25 Ekim 1962). Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanlığı, Küba’ya karşı aldığı tedbirler hakkında ABD’nin verdiği notayı reddederek, NATO’nun Moskova’daki Amerikan Büyükelçiliğine iade etti (Cumhuriyet, 25 Ekim 1962). Bu krizde soğukkanlı bir şekilde kararlılığını sürdüren BM Genel Sekreteri U Thant, ABD Başkanı Kennedy ve Sovyetler Birliği Başkanı Kruşçev’e ayrı ayrı mektup yazarak, Sovyetlerin Küba’ya silah göndermekten vazgeçmesini ve Amerika’nın da Küba’ya karşı uyguladığı ablukayı kaldırmasını istedi (Dünya, 26 Ekim 1962, s. 1). Dünya gazetesi bu haberi manşetten duyurdu. Haberde, U Thant’ın barışçıl mesajına Başkan Kennedy, Genel Sekreter U Thant’ın teklifini Küba’da yapılmakta olan askeri yığınağın önlenmesini sağlayacak gerekli tedbirler aldıkları gerekçesiyle reddetti (Dünya, 26 Ekim 1962).

4.Kruşçev’in Geri Adım Atması

U Thant’ın iki ülke liderine Küba’da barışın sağlanmasına yönelik gönderdiği mesajlar kısa sürede etki gösterdi. Kennedy ile Kruşçev de U Thant’a gönderdikleri mesajlarda meselenin barışçı bir şekilde bitirilmesini istediklerini bildirdi (Milliyet, 26 Ekim 1962, s.1-3). Abdi İpekçi, son 24 saat içinde Küba meselesinin kaydettiği gelişmelerin insanlığı şimdilik nükleer bir harp tehlikesinden uzaklaştırdığını kaleme aldı. İpekçi, Sovyet liderinin dünya kamuoyu önünde “*barışı kurtaran adam*” pozunda görünmek istediğinin altını çizerek, bir an önce ABD ve Sovyet Rusya arasında görüşmelerin başlamasının faydalı olacağını belirtti (Milliyet, 26 Ekim 1962). Krizin arabuluculuğunu yapan ve bunun için özel bir temsilci atamayan U Thant, Güvenlik Konseyinde yaptığı konuşmasında, Birleşmiş Milletlerin 17 yıllık tarihinde bu kadar büyük bir tehlikeyle karşılaşmadığını ve büyük devletlerin bu kadar büyük

bir anlaşmazlık içinde bulunmadığını ifade etti (Cumhuriyet, 26 Ekim 1962; Milliyet, 26 Ekim 1962). Genel Sekreter, şunları kaydetti:

“Şu anda sadece Güvenlik Konseyi değil bütün dünya milletlerinin akli selim ve anlayışla hareket ederek, barışın idamesi için gerekli her şeyi kendi gururlarının üstünde tutmalarının gerektiğine inanıyorum. Kızgınlığın yarattığı hareketlerden kaçınmak ve mantıkla hareket etmek suretiyle bu anlaşmazlığın barışçı yollarla çözüleceğine güvenim büyüktür.” (Milliyet, 26 Ekim 1962).

Kruşçev ise U Thant’a verdiği mesajı Tass Ajansı kanalıyla açıkladı. Kruşçev BM Genel Sekreterine şu mesajı gönderdi:

“Sayın Mr. Thant, mesajınızı aldım ve ihtiva ettiği teklifi dikkatle okudum. Teşebbüsünüzü memnunlukla karşılamaktayım. Sovyet hükümeti de durumu Birleşmiş Milletlerin derhal müdahalesini gerektiren gayet tehlikeli bir durum saymaktadır. Teklifinizin barışın menfaatlerine uygun olduğunu da sizinle mutabık bulunduğumu beyan ederim.” (Tercüman, 26 Ekim 1962).

Akis Dergisi, U Thant’ın gayretleri ile krizde geline noktaı dünyada son derece memnuniyetle karşılandığını belirterek, *“U Thant’ın mektupları, talepleri ve ona verilen cevaplar hem tarafların durumunu aydınlattı hem de tarafların uzlaşması ihtimalinin mevcut olduğunu ilk defa ortaya çıkardı.”* Şeklinde okuyucusun duyurdu (Akis, S. 436, C.26, Yıl: 9, s. 16).U Thant, Castro’ya da mektup göndererek, yatıştırma süresi içinde Küba’daki silahlanma hareketine ara vermelerini istedi (<https://digitallibrary.un.org/record/3932021?ln=en>). Birleşmiş Milletler delegeleri U Thant’ın Küba krizini çözme yolundaki gayretlerinin iyi netice vereceğini tahmin etmelerine rağmen teklifin her 3 devlet tarafından kabul edilmeyeceğini savundu (Cumhuriyet, 25 Ekim 1962, s.1-3). Türk hükümeti, Küba Krizini dikkatle takip etti. Başbakanlıkta Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel başkanlığında Küba olaylarına yönelik bir dizi toplantı yapıldı. Başbakan İnönü, Küba Krizine yönelik yaptığı açıklamada, durumun kritik ve harp tehlikesinin mevcut olduğunu kaydetti. İnönü, Küba olayından sonra Sovyetlerin misilleme olarak Türkiye’yi abluka altına alamayacağını belirtse de Türkiye olası bir harp tehlikesine karşı gerekli tedbirleri aldı (Akşam, 26 Ekim 1962, s. 1). Bu gelişmelerden bir gün sonra 27 Ekim’de Rus gemilerinin tornistan ettiğine yönelik bir haber daha yayınlandı. ABD’nin Sovyet gemilerini bertaraf etmek için bir harbi göze alacağı duyurulan haberde, Kennedy, U Thant’a gönderdiği mektupta ablukanın kaldırılacağından hiç bahsetmedi, dünya güvenliği için yaptığı çağrıdan dolayı Genel Sekretere teşekkür etti (Dünya, 26 Ekim 1962, s.

1-4). Kennedy, meselenin çözümünün ancak füzelerin Küba'dan çıkarılması ile mümkün olabileceğini kaydetti.

Hürriyet'te yayımlanan haberde, Başkan Kennedy'in Küba buhranı ile ilgili Birleşmiş Milletlerde başlayacak diplomatik faaliyetleri dikkatle izlediği, Küba'da Sovyet üslerinin inşasına devam edildiği takdirde ABD'nin daha sert tedbirler alabileceğini duyuruldu (Hürriyet, 27 Ekim 1962, s.1-7). Amerika'nın çektiği fotoğraflarla, Sovyetlerin Küba'da 10 füze üssü kurduğu, burada 30 füze bulunduğu ve bunları sadece 6 haftada kurduğu haberlere yansdı (Akşam, 27 Ekim 1962). Genel Sekreter U Thant, ABD ve Sovyetlerle Küba krizine yönelik görüşmelerini aralıksız sürdürdü (Akşam, 27 Ekim 1962). Dünya gazetesi, gelinen noktayı “*BM Genel Sekreteri U Thant'ın aracılığı iyi sonuç verdi*” manşetiyle duyurdu. Güvenlik Konseyi, U Thant sonuç alınca kadar toplanmadı. Kruşçev ve Kennedy U Thant'ın tekliflerini kabul etti. U Thant, görüşmelere başlanabilmesi için Birleşik Amerika'nın ablukaya, Rusya'nın Küba'ya silah sevkine ve Küba'nın da füze üslerinin inşaatına iki veya üç hafta ara vermelerini şart koştu (Dünya, 27 Ekim 1962). AA ve AP'nin haberine göre, Küba meselesini görüşmek üzere olağanüstü toplanan Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U Thant'ın arabuluculuğundan bir sonuç alınca kadar oturumlarını süresiz olarak tatil etti (Cumhuriyet, 27 Ekim 1962, s. 1-4). Taleplerini kabul etmeyen Kennedy'e Kruşçev silahları ve füzeleri Küba'dan çekmeye hazır olduğunu fakat Türkiye'deki füzeleri pazarlık konusu yaparak (Milliyet, 28 Ekim 1962). ABD'nin füzeleri çekmesini istediğini mesajında aktardı (Freedman, 2000, s. 189). Kruşçev, Birleşmiş Milletlerden Küba ve Türkiye'deki üsler hakkında tahkikat açılmasını teklif etti, mesajının bir suretini de Genel Sekreter U Thant'a gönderdi (Hürriyet, 28 Ekim 1962). AA'nın Moskova bürosunun Hürriyet ve Tercüman'da yayımlanan haberine göre, Kruşçev, ülke radyolarında yayımlanan mesajında şu cümleleri sarf etti:

“...Bizler de askeri üslerle çevriliyiz ve Türkiye'de, İtalya'da kurulmuş olan füze üslerindeki füzeler bize tevcih edilmiş bulunmaktadır. Türkiye'de tesis edilmiş olan füze üsleri hududumuz üzerindedir. Bu bakımdan memleketlerimiz aynı durumda bulunuyorlar.” (Tercüman, 28 Ekim 1962, s. 1-7).

Türkiye'nin toprak bütünlüğüne riayet edeceklerini de belirten Kruşçev, “*Biz, Türkiye'nin toprak bütünlüğüne riayet edebileceğimize Birleşmiş Milletler önünde resmen söz verebiliriz fakat Amerika'da Küba'nın toprak bütünlüğüne riayet edeceğini BM önünde garanti etmelidir.*” teklifini ileri sürdü.

Kruşçev bu cevabı U Thant'ın talebi üzerine verdiğini belirtti. U Thant'ın Kruşçev'e gönderdiği mesajda, Küba'ya doğru seyahat etmekte olan Sovyet gemilerinin Amerikan abluka hattını teşkil eden gemilerle karşılaşmaları ihtimalinin meselenin barışçı yollardan halledilmesini engelleyeceği ve bunun vahim sonuçlara yol açabileceğini ifade etti (Hürriyet, 28 Ekim 1962; <https://digitallibrary.un.org/record/3932023?ln=en>, 25 Ekim 1962). Moskova Radyosu'nda da yayınlanan Kruşçev'in bu mesajı, Türkiye'de de kaygı uyandırdı ama Türkiye durumu soğukkanlılıkla izledi. Türkiye, gizli anlaşmaların olabileceğine dair şüphe duymaya başlamıştı. Daha önce de ABD'nin birkaç kez Jüpiter füzelerinin sökülmesiyle alakalı Türkiye'ye tavsiyeler vermesi ve 27 Ekim'de Kruşçev'in Jüpiterlerin sökülmesini istedikten bir gün sonra Küba'daki füzelerin söküleceğini ilan etmesi, Türk kamuoyunda süper güçler arasında gizli bir anlaşma olup olmadığı düşüncesini güçlendirdi (Sever, 1997, s. 658). Türkiye'deki füzelerin sökülmesini istemesi basında geniş yer buldu. Cumhuriyet "*Sovyet Rusya Küba Meselesinde Nihayet Türkiye'yi Karıştırdı*" manşetiyle okuyucularıyla krizin gelişimini paylaştı (Cumhuriyet, 28 Ekim 1962). Türk ve Amerikan yetkilileri Rusların Küba konusunda çıkan ihtilaftan faydalanacağını biliyorlardı. Abdi İpekçi'ye göre, Rusların öne sürdüğü gibi Küba'daki Sovyet füzeleri ile Türkiye'deki Jüpiter füzeleri konusunda benzerlik yoktu (Milliyet, 28 Ekim 1962). NATO karşıtı ve sosyalizm yanlısı, sol basının temsilcilerinden Yön'ün Başyazarı Doğan Avcıoğlu, füze üslerinin dünya için bir tehlike olduğunu savunarak üslerin tasfiyesinin takdire şayan olduğunu ifade etti. Avcıoğlu,

"Yalnız bunun yolu iki taraflı acayip pazarlıklar değildir. Bu NATO veya genel bir silahsızlanma konferansı çerçevesinde ele alınabilecek bir meseledir. Nitekim, Kruşçev'in pazarlık teklifi Kennedy tarafından derhal reddedilmiştir. Kennedy, bunun yerine Türkiye de dahil NATO memleketleri ile Varşova Paktı memleketleri arasında meselenin ele alınmasını ileri sürmüştür. Teşebbüs müspet sonuç verirse bunu genel bir silahsızlanma anlaşması takip edebilir." diye yazdı (Avcıoğlu, 1962, s. 3).

Amerika, füzelerin durumu ve nükleer bir tehdit karşısında ne yapacağını hesaplasa da Castro ile füzelerin durumunu ayrı tuttu ve bu yüzden daha ılımlı hareket etti (Freedman, 2000). U Thant'ın arabuluculuğu ile Kruşçev geri adım attı ve bir gün sonra Sovyet lideri ABD'ye mesaj göndererek Küba'daki üslerin sökülmesi, füze ve roketlerin Rusya'ya getirilmesi için emir verdiğini açıkladı (Hürriyet, Milliyet, 29 Ekim 1962, s. 1). Basına yansıyan durumun arka planında, 29 Ekim'deki ExComm toplantısında Başkan Kennedy, krizi tüm boyutlarıyla ele alacak bir koordinasyon komitesinin kurulmasına onay vermesi vardı ve aynı tarihte New York'a gelen Sovyetler Birliği amirali Kuznetsov'un U Thant'la görüşerek Küba'daki Sovyet

füzelerinin sökülmeğe başlandığını açıkladı (Ataç, Özcan, 1962 s. 521-562). U Thant, sökülme işlemini tamamlandığında Sovyetlerin BM Güvenlik Konseyi'ne bunu bildirmesini ve bu bildirinin gerçek olup olmadığının anlaşılması için BM'nin görevlendireceği heyetin doğrulamasını teklif etti.

ABD, Sovyet füzelerinin kaldırıldığını, cihazların geri çekilmeye başlandığını resmi olarak açıklaması üzerine dünyada krize neden olan savaş rüzgârı yumuşadı (Cumhuriyet, 29 Ekim 1962, s. 1-3). ABD'li yetkililer, ABD Hava Kuvvetleriyle yapılan keşif sayesinde Küba'da kurulan orta ve kısa menzilli füze rampalarının söküldüğünü ve Sovyetlere gönderildiğini, durumun Amerikan keşif uçakları ile görüntülediğini bildirdi (Cumhuriyet, 29 Ekim 1962, s. 1). Kruşçev, ayrıca Amerikan askeri uçaklarının Küba üzerinde uçmamasını talep etti, bu uçuşların büyük bir tehlike teşkil ettiğini açıkladı.

Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, Kruşçev'in mesajı hakkında Tercüman'a verdiği özel açıklamada, Küba ve Türkiye'deki füze üsleri arasında mukayese yapmanın imkânsız olduğunu ifade etti. Erkin, *"Bizdeki füze üsleri 1957 yılının NATO'nun Paris'te yaptığı toplantıda alınan bir kararla açıkça ilan edilerek kurulmuştur ve tamamen tedafüi mahiyettedir. Küba'dakiler ise gizli kurulmuştur ve Amerika ile güney Amerika'yı hedef tutan bir tarafı vardır. İki mesele arasında bir mukayese yapmak imkansızdır ve işleri satıhta mütalaa ederek verilmiş karakuşi bir hükümdür."* değerlendirmesinde bulundu (Tercüman, 28 Ekim 1962). Tercüman gazetesi ve Akis gibi farklı çizgilerde duran iki yayın organı, Küba olaylarında net bir şekilde ABD'ye ve U Thant'a destek verdiğini belirterek, manşetlerini buna göre okuyucuya sundu (Tercüman, 29 Ekim 1962). Kamuoyunda Küba ve Türkiye çok karşılaştırılmaya başlandı. Akis Dergisinin sahibi ve başyazarı Metin Toker, *"Türkiye, kendisi ile Küba arasında zoraki paralel kurulması temayülünde karşısında tamamıyla kararlı ve soğukkanlıdır. Türkiye ve Küba'nın milletlerarası diplomasi bakımından birbirine benzeyen tek tarafı yoktur."* değerlendirmesinde bulundu (Toker, 27 Ekim 1962). Toker, Amerika'yı giriştiği her teşebbüste tam anlamıyla desteklediklerini belirterek, *"Bizim gördüğümüz, Castro'nun kendi topraklarına bütün Amerika kıtasını tehdit eden nükleer silahların yerleştirilmesine müsaade etmek suretiyle Rusya'nın dünya politikasında Amerika'ya şantaj yapabilmesi imkanını kolaylaştırdığıdır."* ifadesini kullandı. Genel Sekreter U Thant sessiz diplomasi tekniğini iyi bir şekilde kullanarak 3 ülke ile mesajlaşmaya devam etti ve bu sırada Güvenlik Konseyi toplantılarını aralıksız sürdürdü.

Kennedy, Castro tarafından idare edilen Küba'ya yardım malzemesi satan, temin eden ve bunların bandırasını taşıyan gemilerin memleketlere dış yardım verilmeyeceğini açıkladı

(Hürriyet, 31 Ekim 1962, s. 1-3). Diğer taraftan da ABD, Küba'daki Sovyet füzelerinin sökülmesinin başlamasıyla, U Thant'ın talebi üzerine ablukayı kaldırdı. Ayrıca, ABD, Küba'ya saldırı yapılmayacağına da teminatını verdi (Tercüman, 29 Ekim 1962, s. 1-7). Aynı tarihte basının manşetlerinde “*Türkiye, Rusya'dan Garanti İstiyor*” şeklinde haberler de yer aldı. Türkiye, Sovyetlerin ülkemizdeki füze üslerinin kaldırılmasının istenmesi üzerine Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, basına verdiği demeçte, Türkiye'deki üslerin hem bir tehlike hem de ülke için garanti olduğunu kaydetti. Tehlikesinin paratoner görevi yapmasından kaynaklandığını, Türkiye'deki üslerin Rusya'daki üslerin varlığından ve NATO birleşik savunma kararıyla kurulduğunu belirten Erkin, “*Bizdeki üslerin kaldırılmasını isteyen ülkeler, Türkiye'ye karşı tehdit teşkil eden daha büyük ölçü ve sayıdaki üslerin kaldırılmasına dair söz vermeli ve bu sözü yerine getirmelidir.*” ifadesini kullandı (Hürriyet, 31 Ekim 1962, s. 1-3). Akşam da “*Buhran Türkiye'ye Atladı*” başlığıyla sıkıntıyı duyurdu (Akşam, 28 Ekim 1962, s. 1). Kennedy, Sovyetlerin Türkiye'deki füzelerin kaldırılması kararını reddetti, İngiltere ise Türkiye'nin pazarlık konusu edilmesine karşıt bir görüş sergiledi. Neyse ki, Türkiye bu sıkıntıdan zarar almadan kurtuldu ama yumuşama döneminin ilk politik olayında dış politikasının sağlamlığını test etme şansı da yakaladı.

Tercüman'dan Reşit Aşçıoğlu köşesinde Kennedy'nin isteğinin hem Küba'daki Rus üslerinin sökülmesi hem de Türkiye'deki Amerikan üslerinin kalmakta devam etmesi olduğunu belirtti (Tercüman, 29 Ekim 1962, s. 4). “*Fakat Kruşçev de Kennedy'ye Küba şekeriyi Türk lokumu arasında bir tercih yapmanın gerekli olduğu hususunda ısrar ediyor.*” değerlendirmesinde bulunan Aşçıoğlu, şunları kaydetti:

“*Muhakkak ki bugüne kadar bir eli yağda bir eli balda bir dış politika güden Amerika'nın şekerle lokum arasında tercih yapması zor. Zor ama sahillerinden 150 kilometre ötedeki Küba dağlarına kurulmuş olan üslere tahammül etmesi de zor. Hem sonra Amerika şu anda dünya halk oyunun şu sorusuna muhatap olmuş durumda: Siz Küba'nın Amerikan kıtası için hayati bir önem taşıdığını söylüyordunuz. Öyleyse Küba'daki üslerin kaldırılmasına karşılık Türkiye'deki üslerin de kaldırılmasına tahammül gösteremez misiniz? Küba ablukasının başında böyle bir sonucu düşünmemiş olan Başkan Kennedy'in Kruşçev'in teklifine hayır diyeceği muhakkak. Nitekim Kennedy Türkiye'deki füze üslerini mevcut durumun devamı olarak saymakta, Küba'ya yeni kurulan üsleri ise statükonun bozulması olarak kabul etmektedir.*” (Tercüman, 29 Ekim 1962, s. 4).

Amerika'nın ablukaya devam etme kararı sonrasında BM Genel Sekreteri U Thant Küba'ya hareket etti (Tercüman, 30 Ekim 1962, s. 1). Dünya gazetesi, Castro'nun

arabuluculuğu için teşekkür etmek ve Küba krizini müzakere etmek üzere U Thant'ı Küba'ya davet ettiğini yazdı (Dünya, 30 Ekim 1962, s. 1). Küba'ya giden U Thant, Rus füzelerinin BM müşahitlerinin nezareti altında sökülmesi işine bir zemin hazırladı. U Thant ve uzmanlar Küba'da incelemelerde bulundu. Bu süre boyunca Küba'daki Sovyet üslerinin havadan kontrolü durduruldu (Dünya, 31 Ekim 1962). Öte yandan, BM Genel Sekreteri U Thant, Castro ile Küba'nın bütünlüğünün korunması için Amerika'nın BM'ye vereceği teminatla ilgili görüşmeler yaptı. Tercüman gazetesi, görüşmeler sonrasında U Thant'ın teklifi ile Amerika ablukayı 2 gün süreliğine kaldırdığını yazdı (Tercüman, 30 Ekim 1962).

Tercüman konuyu manşetten okuyucuya duyurdu ve U Thant ile Castro'nun bu süre zarfında 2 defa görüştüğünü bildirdi (Tercüman, 1 Kasım 1962). *“Gerek Amerikalıların gerekse Rusların güvenini kazanmış olan Birmanyalı diplomat U Thant'ın Castro ile bir anlaşma zemini sağlayacağına muhakkak nazarıyla bakılmaktadır. Bilindiği gibi U Thant sadece füze üslerinin sökülmesi değil aynı zamanda buna karşılık Amerika'nın da Birleşmiş Milletler önünde Küba'nın istila edilmeyeceğine garanti işini de Castro müzakere edecektir.”* ifadeleri kullanılan analiz haberde, U Thant'ın Küba krizindeki başarısının da altı çizildi.

Tarihler 2 Kasım'ı gösterdiğinde Küba'da füzeler sökülmeye başlandı, yalnız Castro sökülme aşamasında BM müşahitlerini istemeyince Amerika kaldırdığı ablukayı yeniden aktif hale getirdi (Akşam, 2 Kasım 1962, s. 1). Tercüman haberi BM Genel Sekreteri üzerinden manşete taşıyarak, *“U Thant, Rus üslerinin bu akşama kadar söküleceğini söylerken, Castro yeni şart ileri sürdü.”* haberi bu cümlelerle duyurdu (Tercüman, 2 Kasım 1962, s. 1-3).

Dönemin Akşam gazetesi foto muhabiri Gökşin Sipahioğlu krizde Küba'ya girebilen tek Türk gazeteci oldu. Londra, Washington üzerinden Bahamalar'a oradan da Bingül Şilebi ile miço olarak Küba'ya giden Sipahioğlu'nun aktırdıklarına göre, Küba'da Sovyet füzelerinin sökülme işleminin başlamasından sonra Sovyetlere olan ilginin azaldığını belirtti. Amerika ise sökülen füzelerin mağaralarda saklanabileceği düşüncesiyle karadan kontrol talep etti (Akşam, 5 Kasım 1962, s. 1-4).

U Thant'ın füze krizindeki arabuluculuğu takdir edildi. Ali İhsan Barlas, *“U Thant, teşkilat tarihine iş gören Genel Sekreter olarak geçecektir. Bu dinamik Asyalı bütün beşeriyeti bir haftadan beri acı bir kâbus altında kıvrandıran buhranı gidermek için şerefli bir teşebbüse girişmiş bulunuyor.”* ifadesini kullandı (Dünya, 28 Ekim 1962).

Barlas, U Thant'ın Konseyde yaptığı konuşmasında, Birleşmiş Milletlerin 17 yıllık tarihinde bu kadar büyük tehlikelerle karşılaşmadığını aktararak, *“Şu anda sadece Güvenlik Konseyi değil, bütün dünya milletlerinin akli selim bir anlayışla hareket ederek barışın idamesi*

için gerekli her şeyi kendi gururlarının üstünde tutmaları gerektiğine inanıyorum.” dediğini belirtti (Dünya, 28 Ekim 1962, s. 1-4). U Thant’ın teşebbüsleri ile Küba sorunu Sovyetlerin soğukkanlılığı ve Amerika’nın geri adım atması sonucu, büyük bir savaş doğmadan çözüldü. Kruşçev Küba’daki füzelerin sökülmesi için emir verdi (Dünya, 29 Ekim 1962, s. 4). Tüm müzakereler ve BM uzmanlarının yerinden kontrol uygulaması ile Sovyetler ve ABD füzelerin sökülmesi konusunda anlaşdı. Füzeleri geri götüren Sovyet gemilerinin kontrolü ise ABD tarafından yapılması kararı alındı (Dünya, 6 Kasım 1962, s. 1-4). İki ülkenin anlaşması hem BM’de hem NATO’da rahatlatma sağladı. NATO ülkeleri ABD’den Küba’ya taarruzda bulunmaması konusunda güvence istedi. Türkiye için de risk barındıran bu kriz, BM ve U Thant’ın diplomasiyi iyi kullandığı ve sorunu masada çözdüğü tarihi bir başarı oldu. Genel Sekreter Vekili U Thant’ın 30 Kasım 1962’de görevine asaleten seçilmesinden önceki en büyük başarısının Küba Füze Bunalımında sergilediği tutumu olduğu söylenebilir.

Sonuç

Soğuk Savaş döneminde iki süper güç arasındaki Küba Krizi, Kennedy ve Kruşçev’in savaştan kaçınma konusunda gösterdikleri çaba ve U Thant’ın diplomasiyi ustaca kullanması, BM’nin uluslararası düzeyde oynadığı önemli rol ile nükleer krizde sonuca varıldı. BM Genel Sekreterinin kriz zamanlarında arabuluculuk yapma görevi olduğu hatırlanmalıdır. Zira bu arabuluculuğun, devletlerin davranışlarını ve politikalarını yönlendirmede ne kadar etkin olduğu da tartışmalıdır. 13 gün süren krizde Burmalı Genel Sekreter U Thant’ın arabuluculuğu iki liderin ihtiyatlı davranmasını sağladı. U Thant’ın krizin savaşa dönüşmesinde ne derece etkili olduğu sorusu, onun olası bir ABD-Sovyetler Savaşını düşünmesinde yatmaktadır. U Thant, kendisinin kaleme aldığı kitabında, eğer isterse Amerika’nın Sovyetlerle savaş yapabileceği ama Kennedy’nin esas amacının Başkan Kruşçev’i köşeye sıkıştırmak olduğu yorumunda bulunmuştur. Bu yorum savaşın sebebini ve bundan sonraki uluslararası krizlerin nedenini göstermesi bakımından da ipucu olabileceği değerlendirilmesinde bulunulabilir. Diğer taraftan Küba Krizi, Türkiye açısından kuşkusuz tedirgin ediciydi. Zira ABD’nin SSCB’ye yönelik kararlarının Türkiye’nin güvenliğini tehlikeye düşürebileceğini gösterdi. Dünyanın bir başka yerindeki kriz, Türkiye’nin ABD’ye karşı güvenini sorgulamasına neden oldu. Türkiye ulusal çıkarlarını ilgilendiren konularda karar alırken, tek başına hareket etmesi gerektiğini Kennedy yönetiminin politikası ile görmüş oldu. Sonuç olarak, Genel Sekreter U Thant Soğuk Savaş döneminde nükleer savaşın eşğine gelen ve Türkiye’yi de etkileyen krizde, Türk basını açısından başarılı addedilen bir görev üstlendi ve sonraki yıllarda dünyada meydana gelecek krizler açısından görevinin mahiyetinin ne olduğunu dünyaya Küba sorunu ile anlattı.

Kaynaklar

Allison, G., Zelikow, P. (1999). *Essence Decision: Explaining The Cuban Missile Crisis*, Longman.

Armaoğlu, F. (1983). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Ataöv, T. (2007). *Küba Mucizesi*. İleri Yayınları.

Freedman, L. (2000). *Kennedy's Wars: Berlin, Cuba, Laos, Vietnam*. Oxford University Press, New York.

Gönlübol, M. (1964). *Milletlerarası Siyasi Teşkilatlanma: Milletlerarası Siyasi Teşekküllerin Tarihi Gelişimi Ve Birleşmiş Milletler Teşkilatı*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Köprülü, G. (Şubat 2018). *Soğuk Savaş: Ronald Reagan'ın Rollback Stratejisi*. Çizgi Kitabevi.

Mazower, M. (2015). *Dünyayı Yönetmek*. (Çev. Mehmet Moralı). Alfa Yayınları.

Akis

Amerika Küba'daki Füzelere Söküldüğünü Resmen Doğruladı. (1962, 29 Ekim). *Cumhuriyet*.

Amerikan Üslerine Hazır Ol Emri Verildi. (1962, 24 Ekim). *Tercüman*.

Aşçıoğlu, R. Küba Şekeri Mi, Türk Lokumu Mu? (1962, 29 Ekim). *Tercüman*.

Ataç, K. K. Özcan, B. S. (2021). 1962 Küba Krizi: Amerikan Arşivleri Üzerinden Bir Okuma, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 17 (39), 521-562.

Avcıoğlu, D. Füze Üsleri. *Yön Dergisi*, 1., 46, (1962, 31 Ekim).

Barlas, A. İ. U Thant Teklifi. (1962, 28 Ekim). *Dünya*.

Barlas, A.İ. Amerika Ve Küba.(1962, 19 Eylül). *Dünya*.

Birleşmiş Milletlerde Küba Meselesi Görüşüldü. (1962, 26 Eylül). *Cumhuriyet*.

BM Genel Sekreteri Krizi Önlemek İçin Harekete Geçti. (1962, 26 Ekim) *Cumhuriyet*.

BM Genel Sekreteri U Thant'ın Aracılığı İyi Sonuç Verdi: Güvenlik Konseyi U Thant Sonuç Alıncaya Kadar Toplanmayacak. (1962, 27 Ekim). *Dünya*.

BM Genel Sekreterinin Savaş Tehlikesini Önleme Yolundaki Çağrısı Sonuç Veriyor.(1962, 26 Ekim). *Milliyet*.

BM Genel Sekreterinin Teklifi İle Amerika Ablukayı 2 Gün İçin Kaldırdı. (1962, 30 Ekim). *Tercüman*.

Gaddis, J. L. (2020).*Soğuk Savaş: Pazarlıklar, Casuslar, Yalanlar, Gerçek*. YKY Yayınları.

Genel Sekreter U Thant Krize Son Vermek İçin Kennedy ve Kruşçev'e Teklifte Bulundu. (1962, 26 Ekim). *Dünya*.

Genel Sekreter Vekili U Thant'ın Başbakan Fidel Castro'ya 27 Ekim 1962 Gönderdiği Mesaj, <https://Digitallibrary.Un.Org/Record/3932021?Ln=En>

Güvenlik Konseyi Oturumunu Süresiz Olarak Talik Etti. (1962, 27 Ekim).*Cumhuriyet*. <https://Digitallibrary.Un.Org/Record/520134?Ln=En>

İpekçi, A. Konuşma Sırası. (1962, 26 Ekim). *Milliyet*.

İpekçi, A. Kruşçev'in Pazarlığı ve En Gerçekçi Formül. (1962, 28 Ekim). *Milliyet*.

İpekçi, A. Savaş Tehlikesi. (1962, 24 Ekim). *Milliyet*.

Kennedy Kazandı. (1962, 29 Ekim). *Tercüman*.

Kruşçev Yumuşadı. (1962, 26 Ekim). *Tercüman*.

Kruşçev, Türkiye'deki Füzeleri Pazarlık Konusu Yapıyor. (1962, 28 Ekim). *Milliyet*.

Küba Başbakanı Castro Amerika'yı Tehdit Etti. (1962, 3 Eylül). *Cumhuriyet*.

Küba Olayı Soğuk Harbi, Sıcak Harbe Çevirecek Mi? (1962, 24 Ekim). *Tercüman*.

Küba'daki Abluka Hattında Beklenen Sovyet Gemilerinden Bazısı Rotalarını Değiştirdiler. (1962, 25 Ekim). *Cumhuriyet*.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi,24 Ekim 1962, Dönem 1,(8) Toplantı:1.

Rusk, D. (Ocak 1962).The Bases of United States Foreign Policy. *Proceedings of The Academy of Political Science* 27, (2), 98-110.

Sağlamer, K. Küba'da Bugüne Kadar Neler Oldu, Şimdi Neler Olacak? (1962, 24 Ekim). *Cumhuriyet*.

Sever, A.(1997). Yeni Bulgular Işığında 1962 Küba Krizi Ve Türkiye. *Aüsbf Dergisi*, 52 (1),647-660.

Sovyet Tepkisi Yumuşak Oldu. (1962, 24 Ekim). *Cumhuriyet*.

Soysal, M. Zeytin Dalı. *Yön Dergisi*, 46 (1), 31 Ekim 1962

Taraflar Birbirini Atom Harbi İle Tehdit Ediyor. (1962, 24 Ekim). *Milliyet*.

Toker, M. Soğukkanlıyız. 435 (26),(1962, 27 Ekim). *Akis*.

Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, 1919-1980, (2005).(C. I). (11.Baskı). (Ed. Baskın Oran), 682.

U Thant Ve Castro Dün 2 Defa Görüştü.(1962, 1 Kasım). *Tercüman*.

Uthant'ın25ekim'dekruşçev'egönderdiğimektup,<https://Digitallibrary.Un.Org/Record/393?Ln=En>.

Mouat, L. (2014, The United Nations Top Job, Createspace Independent Publishing Platform, North Charleston.

Thant, U. (1978).*View From The Un*. Garden City, Usa.